

Ю.В. Лисецька
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент М.В. Полховська

Комунікативна природа питальних конструкцій в ранньоніовоанглійській мові

Сучасна лінгвістика характеризується тенденцією до розгляду синтаксичних явищ не тільки в аспекті формальної структури, але й у плані вивчення їх функціонально-семантичної організації на комунікативно-прагматичному рівні.

Вивчення прагматики речень є важливою галуззю мовних знань, оскільки

володіння мовою передбачає не лише вміння будувати речення (мовна компетенція), але й уміння правильно вживати їх у мовленнєвих актах для досягнення потрібного результату (комунікативна компетенція). Потреба в подальшому вивченні інтерогативних висловлювань пояснюється їх винятковою роллю для реалізації основної комунікативної функції мови. Питальне речення не зводиться ні до розповідного, ні до спонукального типу речення. У нього є свій особливий синтаксичний та семантичний статус. Неправильне трактування статусу питального речення веде до викривленого розуміння його семантичної структури [3: 115].

В процесі історичного розвитку практично всі аспекти мовленнєвого акту (МА) зазнають змін. МА – цілеспрямована мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими в даному суспільстві; мінімальна одиниця нормативної соціомовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації [1: 43]. Питальні речення реалізують як прямі мовленнєві акти (в більшості прикладів) так і непрямі. В цілому в XVII ст. кількість прямих реалізацій МА значно переважає над непрямыми.

Квеситиви, що реалізуються розділовими питаннями, виділяються в локутивних актах, в яких спостерігається одна домінуюча іллокуція запиту:

(1) "*It's almost morning, is't not? –Day, my lord*" [5].

Серед мовленнєвих актів, які реалізують питальні речення, найбільш численною є група **експресивів**. За визначенням Дж. Серля іллокутивна мета експресивів полягає у вираженні психологічного стану заданої умови щирості відповідно до положення речей [3: 117].

Більшість питальних речень, які реалізують МА експресив, має такі семантико-синтаксичні особливості: наявність емотивної лексики, фразеологізмів, модальних дієслів. Ці речення можуть бути представлені питаннями-перепитуваннями, риторичними запитаннями.

В деяких **експресивах** іллокуція вираження емоцій і оцінок, закладена в пропозиції речення і підсилюється стилістичними прийомами:

(2) "*Where in worthy but in nothing?*" [4]

В XVI ст. характерною особливістю експресивів, що реалізуються питальними реченнями є їх функціонування як риторичних запитань, що не є типовим для сучасного мовлення. В таких риторичних запитаннях відбувається логічне переосмислення пропозиції. Наприклад, відомі фрази з творів В.Шекспіра:

(3) "*Is love a tender thing? It is too rough, too rude, too boisterous, and it pricks like a thorn.*" [7]

(4) "*To be or not to be?*" [6]

Як зазначалося вище, питальне речення в процесі комунікації може реалізувати не тільки прямий МА запиту інформації, але й непрямий МА. Комунікативний смисл непрямих МА виводиться не із значення пропозиції, а із засобів мовленнєвого коду, вжитих у конкретній конституції, з конкретними мовцями, конкретною тематикою спілкування. А. Г. Поспелова стверджує, що питальні речення як непрямі МА використовуються в більшості для висловлення прохання, поради, емоційної констатації, припущення. [2: 167]

Наступною за частотністю групою непрямих МА, що реалізуються питальними реченнями є **директиви**. Характер акту кінцевої інтенції – це

один з критеріїв розмежування спонукання та інших типів висловлювань. Він може функціонувати як МА, так і не МА. В першому випадку висловлювання реалізує іллокутивний акт запиту (запитання) - квеситив, а в другому спонукання – директив.

В мові XVI-XX ст. функціонують так звані гібридні МА – спонукання: це реквестиви з лексико-синтаксичною структурою типу *will you...?*, яка служить маркером спонукання і одночасно ввічливості:

(5) "*Will you draw near?*" [3]

(6) "*Will you walk out of the air, my lord?*" [5]

Значення спонукання не виводиться із контекстного значення питального речення, а з самого початку закладено в ньому. Принцип ввічливості визнається універсальною основою непрямого вираження спонукання, однак форми вираження англійських реквестивів за останні чотири століття суттєво змінилися. Так, в ранньомовноанглійській період із непрямих директиві функціонують переважно МА з інтенцією прохання, заборони, повідомлення. Найважливішою умовою успішності реалізації непрямих спонукань в XVII ст. є запит про бажання слухача виконати певну (визначену) дію:

(7) "*May it please you to take them in protection?*" [4].

Отже, потреба у вивченні інтерогативних висловлювань в XVII ст. пояснюється їх винятковою роллю для реалізації основної комунікативної функції мови. Вони є, безумовно основним, але не єдиним засобом запиту необхідної інформації і можуть брати участь в оформленні мовленнєвих актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арютонова Н.Д. Коммуникативный аспект языка / Н.Д. Арютонова, Т.В. Матвеева. – М., 2003. – 204с.
2. Пospelова А.Г. Косвенные высказывания. / А.Г. Пospelова. – Л.ЛГУ, 1998. – 256 с.
3. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв.: монография / И.С. Шевченко. – Харьков, 1998. – 168 с.
4. Shakespeare W. All's Well That Ends Well [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.luminarium.org/renascence-editions/shake/awtw.html>
5. Shakespeare W. Cymbeline [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.luminarium.org/renascence-editions/shake/cymbeline.html>

6. Shakespeare W. Hamlet [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.luminarium.org/renascence-editions/shake/hamlet.html>

7. Shakespeare W. Romeo and Juliet [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.luminarium.org/renascence-editions/shake/rj.html>

Н.Д. Литвиненко

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Андрушенко

О.Ю.

Інформаційно-структурне навантаження неозначеного артикля в ранньоніовоанглійській мові

Сучасний етап розвитку лінгвістики позначений посиленням інтересом до проблеми артикля та його місця в мові. Особливої уваги потребує функціонування артиклів у реченні. Останнім часом досліджується контекстуальна зумовленість вживання артиклів, оскільки вони маркують важливість інформації для дискурсу. Цікавим виявилось вивчення неозначеного артикля в з позиції його ролі при вираженні інформаційної структури речення, що активно розробляється зарубіжними [5; 7; 9; 11; 12; 13] та вітчизняними [1] лінгвістами.

Інформаційна структура (ІС) стає центральним поняттям у вивченні упорядкування та оформлення інформації в межах речення. Наряду із суто лінгвістичною спрямованістю, теорія ІС «набуває прикладного характеру, оскільки тісно пов'язана зі створенням штучного інтелекту – розпізнаванням тексту, синтезом мовлення, моделюванням мовних систем тощо» [1: 1].

Інформаційна структура описує шлях формального упорядкування інформації в межах речення, часто зосереджуючись на способах, за допомогою яких такі конституенти як «топік-коментар», що використовуються для створення окремих частин інформації, виділяються як особливо важливі по відношенню до інших структур [10: 35]. У цьому контексті цікавим є дослідження неозначеного артикля у ранньоніовоанглійській мові, що зумовлює актуальність наших розвідок.